

Arş. Gör. Mehmet Güney

<https://orcid.org/0000-0002-0962-5643>

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Ankara / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/01wntqw50>

Prof. Dr. Gülen Baran

<https://orcid.org/0000-0002-0962-5643>

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/01wntqw50>

**Özel Gereksinimli Çocuklarla Çalışan Çocuk Gelişimcilerde Brikolaj Becerileri ile
Depresyon, Anksiyete ve Stres Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması**

**Comparison of the Relationship Between Bricolage Skills and Depression, Anxiety and
Stress in Child Development Specialists Working with Children with Special Needs**

ÖZET

Özel gereksinimli çocuklarla çalışan çocuk gelişimcilerin psikolojik iyi oluşları üzerine alan yazında çalışmalar mevcut olsa da bu çalışmalar daha çok stres ve tükenmişlik üzerine yoğunlaşmaktadır. Başa çıkma ve olumsuz sonuçlara karşı kendini koruma üzerine alan yazında bir boşluk olduğu dikkat çekmektedir. Brikolaj becerileri ile depresyon, anksiyete, stres ile ilişkinin incelendiği araştırma alan yazına koruyucu faktör olarak bu becerilerin kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin görüş oluşturmaktadır. Bu çalışmada; özel gereksinimli çocuklarla çalışan çocuk gelişimcilerin brikolaj becerileri ve depresyon arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyonel desen kullanılmıştır. Çocuk gelişimcilerin brikolaj becerileri ile depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasındaki ilişkinin farklılaşp farklılaşmadığı en temel araştırma sorusudur. Amaçlı örnekleme kullanılarak araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde özel eğitimde çalışan çocuk gelişimciler arasında çalışmaya katılmaya gönüllü 128 çocuk gelişimci araştırmaya dahil edilmiştir. Senyard ve ark. tarafından 2014 yılında geliştirilen Öztas ve ark. tarafından 2021 yılında Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Brikolaj Ölçeği ile Lovibond ve Lovibond tarafından 1995 yılında geliştirilen Sarıçam tarafından 2018 yılında Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği araştırmanın bağımlı ölçümlerinin yapılmasında kullanılmıştır. Bulgularından birisi çocuk gelişimcilerin brikolaj aktivitelerinin ölçek ortalamasının üzerinde olmasıdır. Çalışmaya katılan çocuk gelişimcilerde hafif düzeyde depresyon, anksiyete ve stres belirtileri gözlenmektedir. Brikolaj aktiviteleri depresyon ve anksiyete ile düşük düzeyde bir ilişki gösteriyorken, stres ile orta düzeyde bir ilişki göstermektedir. Brikolaj aktivitelerinin stresle olan ilişkisi brikolajın depresyon ve anksiyete ile olan ilişkisinden önemli düzeyde daha güçlüdür. Çocuk gelişimcilerin mesleki yeterliliklerinde psikolojik dayanıklılık üzerine çalışmalar yapılması ve yapılan çalışmalara brikolaj aktivitelerinin dahil edilmesi mesleki yeterliliği arttırmak için önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete, Brikolaj, Başa Çıkma Becerileri, Depresyon, Stres

ABSTRACT

Although there are studies in the literature on the psychological well-being of child development specialists working with children with special needs, these studies tend to focus more on stress and burnout. There appears to be a gap in the literature regarding coping and self-protection against negative outcomes. Research examining the relationship between bricolage skills and depression, anxiety, and stress will inform the literature on whether these skills can be used as protective factors. In this study, a correlational design was used to determine the relationship between bricolage skills and depression among child development specialists working with children with special needs. The most fundamental research question is whether there is a difference in the relationship between child development specialists' bricolage skills and their levels of depression, anxiety, and stress. Using purposive sampling, 128 child development specialists working in special education who volunteered to participate in the study were included in the research within the limitations of the study. The Bricolage Scale, developed by Senyard et al. (2014) and validated in Turkish by Öztas et al. (2021) and the Depression Anxiety Stress Scale, developed by Lovibond and Lovibond (1995) and validated in Turkish by Sarıçam (2018), were used to measure the dependent variables in the study. One of the findings is that the mean score of the bricolage activities of child development specialists is above the scale mean. Mild symptoms of depression, anxiety, and stress were observed in the child development specialists participating in the study. Bricolage activities showed a low correlation with depression and anxiety, while showing a moderate correlation with stress. The correlation between bricolage activities and stress was significantly stronger than the correlation between bricolage and depression and anxiety. It is recommended that studies be conducted on psychological resilience in the professional competence of child development specialists and that bricolage activities be included in these studies to enhance professional competence.

Keywords: Anxiety, Bricolaj, Coping Skills, Depression, Stress.

1.GİRİŞ

Özel gereksinimli çocuklar ile çalışan tüm uzmanlarda olduğu gibi çocuk gelişimi alanı da donanımlı, mesleki yeterliliği olan uzmanlar gerektirir. Ancak çocuk gelişimcilerin sadece özel gereksinimli çocuklarla değil, hasta çocuklarla, tipik gelişim gösteren çocuklarla, gelişimsel geriliği olan çocuklarla, korunmaya muhtaç çocuklarla çalışıyor olması mesleki yeterliliğin yanı sıra çok daha fazla uyum ve dayanıklılık gerektirmektedir. Çünkü çocuk gelişimciler farklı koşullarda ve kurumlarda çocukların gelişimsel anomalilerini tespit etmek ve çocuğun ideal gelişimine ulaşması için müdahale programlarını uygulamak ile sorumludur. Bu durum mesleki çalışma koşulları içerisinde yüklenen duygusal yük ile karmaşık aile çocuk dinamiğini ve eldeki kaynakları doğru yönetmeyi gerektirmektedir (Taştepe ve Köksal Akyol, 2014; Yavuz ve Gözün Kahraman, 2022). Çocuklarla çalışan profesyonellerin psikolojik dayanıklılığı mesleki süreçte yaşadıkları depresyon, anksiyete ve stres ile ilişkili görülmektedir. Engelli çocuklar veya çocuk sağlığı alanında çalışan uzmanların psikolojik baskı süreçlerini daha fazla yaşadığı ve yüksek risk altında oldukları görülmektedir. Hem engelli çocuklarla hem de çocuk ruh sağlığı alanında görev alan çocuk gelişimcilerin mesleki emeklerinin yanı sıra yüklendikleri duygusal yük, onları mesleki strese maruz kalma açısından riskli duruma düşürmektedir. Bu durum alan yazında tıbbi travmalara ve kronik engel durumlarına maruz kalmanın tükenmişlik ve ikincil travmalarla ilişkili olması ile açıklanmaktadır (McGarry ve ark., 2013). Mevcut stres düzeyi pandemi veya ekonomik kriz benzeri çevresel koşulların etkisiyle şiddetlenmekte ve ruh sağlığının kırılgan noktaları daha da belirgin hale gelmektedir. Tükenmişlik durumu her ne kadar bu durumlardan farklı gözükse de stres ve anksiyete ile yüksek ilişkili olarak görülmektedir. Bir arada ele alınıp müdahale edilmediğinde ise ruh sağlığı sorunlarının yanı sıra fizyolojik sorunları da tetiklediği düşünülmektedir (Lenzo ve ark., 2021; Deneva ve Ianakiev, 2021).

Özel gereksinimli çocuklarla çalışmanın doğası gereği yaşanan stres daha zorlu bir düzeye çıkmaktadır. Ağırıklı olarak alan yazın ebeveynlere odaklanmış olsa da eğitim ve bakım yükünü paylaştan meslek uzmanları da benzer süreçlerden geçmektedir. Ebeveynler üzerinde yapılan çalışmalarda özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin diğer ailelere göre çok daha fazla depresyon ve stres belirtileri görülmektedir. Yaşanan depresyon ve stresin en temel nedenleri ise davranış problemleri sürecini ve ağır semptomları yönetememektir. Çocukla çalışan uzmanlar da benzer süreçlerde benzer zorluklarla karşılaşmakta ve ailenin duygusal yükünü de paylaşmaktadır. Özel gereksinimli çocuklar ile çalışan uzmanlar, engelli çocuklarla çalışmanın doğasında olan stresin sınıf ortamında sürekli bulunduğunu ve kriz anlarında katlanarak büyüdüğünü belirtmektedir (Cuzzocrea ve ark., 2015; Erturan ve ark., 2024; Ulusoy ve ark., 2021).

Yüksek stres gerektiren bu süreçler beraberinde başa çıkma stratejilerini de gündeme getirmektedir. Ancak bu yöntemler de kendi içerisinde olumlu uyumlu başa çıkma stratejileri ve olumsuz uyumsuz başa çıkma stratejileri olarak ayrılmaktadır. Problem çözme, öz bakım, sosyal destek arayışı, duygu düzenleme ve bilişsel yeniden çerçeveleme gibi dayanıklılığı ve duygusal refahı destekleyen uyarlanabilir başa çıkma yöntemlerinin yanı sıra kaçınma, bağımlılık, inkâr, saldırganlık gibi geçici ferahlık sağlayıp kalıcı sonuçları engelleyen uyumsuz başa çıkma yöntemleri de görülmektedir. Uyumsuz başa çıkma yöntemleri alan yazında daha yüksek depresyon ve stres belirtileri ile ilişkili bulunmaktadır. Uyarlanabilir başa çıkma stratejileri ise özellikle özel gereksinimli ve özel sağlık hizmetlerine ihtiyacı olan çocukların ebeveynlerinde depresyon ve stres faktörlerini azaltan bir etkisi bulunmaktadır (Alós, García & Maldonado, 2022; Churchill ve ark., 2010; Gallegos ve ark., 2012).

Mevcut kaynakları kullanarak yenilikçi çözümler üretmek olarak tanımlanan brikolaj becerisinin temelinde başa çıkma ve psikolojik dayanıklılığın yer aldığı düşünüldüğünde; ruh sağlığı hizmetleri ve özel gereksinimli çocuklarla müdahale programları uygulayan çocuk gelişimciler için çok daha önemli bir beceri olarak görülebilir. Uygulama sahasında karşılaşılan sınırlı terapötik materyal, zaman kısıtlılığı, yönetici ve aile baskısı, seans sürecinde ön görülemeyen çocuk davranışları gibi sınırlılıklar karşısında yaratıcı ve esnek olarak çözümler üretebilmek brikolaj becerisinin bir göstergesidir. Çocuklarla çalışan uzmanlar üzerine her ne kadar brikolaj becerileri ve ruh sağlıkları arasındaki ilişki doğrudan araştırılmamış olsa da psikolojik sağlamlılık ve baş etme stratejileri üzerine yapılan araştırmalar depresyon, anksiyete ve strese karşı aktif bir koruyucu rol oynayabileceğini göstermektedir. Bu açıdan brikolaj da alan uzmanları için kontrol mekanizmalarını güçlendiren ve iş yaşamlarının psikolojik yükünü hafifleten mesleki bir yeterlilik olarak görülebilir (Özdemir, Karadağ ve Kul, 2021; Sherif ve ark., 2023).

Özel gereksinimli çocuklarla çalışan çocuk gelişimcilerin psikolojik iyi oluşları üzerine alan yazında çalışmalar mevcut olsa da bu çalışmalar daha çok stres ve tükenmişlik üzerine yoğunlaşmaktadır. Başa

çıkma ve olumsuz sonuçlara karşı kendini koruma üzerine alan yazında bir boşluk olduğu dikkat çekmektedir. Brikolaj becerileri ile depresyon, anksiyete, stres ile ilişkinin incelendiği araştırma, alan yazına koruyucu faktör olarak bu becerilerin kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin görüş oluşturacaktır. Araştırma sonucunda brikolaj becerisi ruh sağlığının iyileştirilmesi için önemli görülürse çocuk gelişimcilerin mesleki yeterliliklerine ve gelişim programlarına dahil edilebilir. Bu sayede özel gereksinimli çocuklarla yapılan müdahalelerin kalitesinin artması ve daha dirençli bir iş gücünün oluşması sağlanabilecektir.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırma Hipotezleri

Bu çalışmada özel gereksinimli çocuklarla çalışan çocuk gelişimcilerin brikolaj becerileri ve depresyonları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyonel desen kullanılmıştır. Korelasyonel desen; birden fazla değişkenin birlikte değişim durumunu ve varsa değişimin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymak için kullanılmaktadır. Araştırmada bağımlı değişken olarak brikolaj ve depresyon puanları kullanılırken, bağımsız değişken olarak yaş ve çalışma süresi bilgileri kullanılmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır;

H1: Çocuk gelişimcilerin brikolaj becerileri ile depresyon düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

H2: Çocuk gelişimcilerin brikolaj becerileri ile anksiyete düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

H3: Çocuk gelişimcilerin brikolaj becerileri ile stres düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

H4: Çocuk gelişimcilerin brikolaj becerileri ile depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasındaki ilişki farklılaşmakta mıdır?

2.2.Çalışma Grubu

Araştırmacılar tarafından amaçlı örnekleme kullanılarak araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde özel eğitimde çalışan çocuk gelişimciler arasında çalışmaya katılmaya gönüllü 128 çocuk gelişimci araştırmaya dahil edilmiştir.

2.3.Veri Toplama Araçları

Brikolaj Ölçeği: Senyard ve ark, (2014) tarafından geliştirilen Brikolaj Ölçeğinin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması Öztaş ve ark, (2021) tarafından yürütülmüştür. 8 maddeden ve tek boyuttan oluşan ölçekte en yüksek puan 40 olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puan brikolaj aktivitelerinin yüksek olduğunu yani mevcut kaynaklarla yenilikçi çözümler üretebildiğini göstermektedir. Ölçeğinin Cronbach güvenirlik değerinin .91 olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın örnekleme için toplam puanda güvenirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur.

Depresyon Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASS-21): Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilen Depresyon Anksiyete Stres Ölçeğinin Sarıçam (2018) tarafından Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek depresyon, anksiyete ve stres olmak üzere üç alt boyutta ölçüm yapmaktadır. Her boyutun yedi maddeden oluştuğu ölçekte toplam 21 madde bulunmaktadır. 0-3 arasında puanlanan her madde sonrasında kesme puanları oluşturulmaktadır. 4 puan üstü depresyon belirtileri başlarken, 3 puan üstünde anksiyete, 7 puan üstünde stres belirtileri ortaya çıkmaktadır. Ölçeğinin Cronbach güvenirlik değerlerinin .87 ila .81 arasında olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın örnekleme için depresyon boyutunda güvenirlik katsayısı .77 anksiyete boyutunda .76 stres boyutunda .81 olarak bulunmuştur.

2.4.Veri Toplama Süreci

Etik onamlar ve kurum izinleri alındıktan sonra araştırma formları çevrimiçi platformlara aktarılmış ve katılımcılar için bir link oluşturulmuştur. Çalışmaya katılmaya gönüllü çocuk gelişimcilere ulaştırılan link aracılığı ile veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır.

2.5.Verilerin Analizi

Ölçme araçlarından elde edilen verilerin analiz öncesinde uç değer ve normallik varsayımları incelenmiştir. Varsayımların sağlanması için z sınırlarını ± 3 aralığında olması çarpıklık basıklık katsayısının ± 1 aralığında olması kabul edilmiştir. Ölçek puanlarının çarpıklık basıklık katsayısı bu çalışmada -.33 ile .90 arasında 0'a yakın olduğu görülmüştür. Brikolaj aktiviteleri ve depresyon, anksiyete, stres arasındaki ilişki Pearson korelasyon testi ile incelenmiştir. Ardından bağımlı değişkenlerden elde edilen korelasyon değerleri Fisher Z dönüştürülmüş korelasyon katsayıları aracılığı ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar ile

brikolaj aktivitelerinin yüksek olmasının depresyon, anksiyete, stres arasından hangisi ile daha fazla ilişkili olduğu incelenmiştir (Eid, Gollwitzer & Schmitt, 2017).

3.BULGULAR

Çocuklara ilişkin verilerden elde edilen bulgular bu bölümde ele alınmıştır.

Tablo 1. Ölçeklerin puanlarına ilişkin betimsel istatistikler

Ölçekler	Min	Max	\bar{X}	S.S.	Ölçek Kesme Puanları			
					Hafif	Orta	İleri	Çok İleri
Brikolaj	25	40	33,09	4,23	-	24	-	-
Depresyon	0	15	5,50	3,95	5-6	7-10	11-13	+14
Anksiyete	0	17	5,56	3,69	4-5	6-7	8-9	+10
Stres	0	18	8,06	4,27	8-9	10-12	13-16	+17

Tablo 1’de özel eğitimde çalışan çocuk gelişimcilerin brikolaj aktiviteleri incelendiğinde; ölçek ortalamasının üzerinde ($\bar{X}=33,09$) olduğu görülmektedir. Bu durum çocuk gelişimcilerin mevcut kaynakları ortalamanın üzerinde kullanıp sorun çözebildiğini göstermektedir. Depresyon puanları incelendiğinde çocuk gelişimcilerin ortalama $\bar{X} = 5,5$ puana sahip olduğu ve hafif depresyon belirtisi gösterdiği belirlenmiştir. Anksiyete ölçümlerinde $\bar{X} = 5,56$, stres ölçümlerinde ise $\bar{X} = 8,06$ ortalama puana sahip oldukları bulunmuştur. Bu durum anksiyete ve stres belirtilerini de hafif düzeyde gösterdikleri anlamına gelmektedir.

Tablo 2. Ölçek Puanları Arasındaki Korelasyon

Ölçekler	1.	2.	3.	4.
1. Brikolaj	1.00	-,225*	-,179*	-,390**
2. Depresyon		1.00	,369**	,574**
3. Anksiyete			1.00	,632**
4. Stres				1.00
**p<.01, *p<.05				

r=-.00-.30 düşük, .30-.70 orta, .70-1.00 yüksek (Büyüköztürk, 2017)

Tablo 2’ de ölçeklerin puanları arasındaki ilişki incelendiğinde brikolaj aktiviteleri ile depresyon arasında düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=-,225$; $n=128$; $p<,05$). Brikolaj aktiviteleri ile anksiyete arasında benzer şekilde düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=-,179$; $n=128$; $p<,05$). Brikolaj aktiviteleri ile stres arasında ise orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=-,390$; $n=128$; $p<,01$). İlişkilerin yönünün ters olması brikolaj aktivitesi arttıkça depresyon, anksiyete ve stresin azaldığını göstermektedir.

Tablo 3. Brikolaj ile Depresyon, Anksiyete ve Stres puanları arasındaki korelasyonların karşılaştırılması

Brikolaj	n	r12	r13	r23	z	p
Depresyon-Anksiyete	128	-,225	-,179	,369	-0,471	,319
Depresyon-Stres	128	-,225	-,390	,574	2,132	,017
Anksiyete- Stres	128	-,179	-,390	,632	2,908	,002

Tablo 3’e göre Brikolaj ile Depresyon arasındaki ilişki Brikolaj ile Anksiyete arasındaki ilişkiden anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($z=-0,471$; $n=128$; $p=,319$). Bu durumun brikolajın her iki değişken için de aynı büyüklükte ilişki gösterdiği anlamına gelmektedir. Brikolaj ile Depresyon arasındaki ilişki Brikolaj ile Stres arasındaki ilişkiye göre farklılaşmaktadır ($z=2,132$; $n=128$; $p=,017$). Benzer şekilde Brikolaj ile Anksiyete arasındaki ilişki Brikolaj ile Stres arasındaki ilişkiye göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bu durum brikolajın tüm boyutlarla arasında anlamlı bir ilişki olsa da brikolaj ile stresin arasındaki ilişkinin diğer ilişkilere göre daha fazla ön plana çıktığını istatistiki olarak göstermektedir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın temel amacı; çocuk gelişimcilerin mevcut kaynakları yaratıcı bir şekilde kullanma becerisi olan brikolaj aktiviteleri ile depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesiydi. Araştırmanın öncelikli bulgularından birisi; çocuk gelişimcilerin brikolaj aktivitelerinin ölçek ortalamasının üzerinde olmasıdır. Bu sonuç çocuk gelişimcilerin karşılaştıkları zorluklarda ellerindeki kaynaklarla başarılı bir şekilde süreci yürütebildiklerinin bir göstergesidir. Alan yazındaki araştırmalarda çocuk gelişimcilerin genellikle kaynak ve koşullar çerçevesinde her zaman ideal koşullarda çalışmaması dikkate alındığında idare etme becerisi yaratıcılıktan öte mesleki bir yeterlilik olarak görülmektedir. Özellikle özel gereksinimli çocuklarla çalışan uzmanlar öngörülemeyen zorluklarla sıkça karşılaşmaktadır (Taştepe ve Köksal Akyol, 2014; Yılmaz Bursa, 2024). Yüksek brikolaj puanları bu çerçevede çocuk gelişimcilerin çocukların ihtiyaçları doğrultusunda eğitim ve müdahale araçlarını esnek bir şekilde kullanmasını ve çevresel talepleri karşılamaya yönelik uyum sağlama becerilerinin bir göstergesi olabilir.

Çalışmaya katılan çocuk gelişimcilerde hafif düzeyde depresyon, anksiyete ve stres belirtileri gözlenmektedir. Elde edilen sonuç alan yazında özel gereksinimli çocuğun eğitimi ve bakımının stres faktörünü beraberinde getirmesi ile ilgili sonuçlarla oldukça uyumlu olarak görülmektedir. Dezavantajlı çocuklarla çalışan veya bakımını üstlenen kişilerde ikincil travmaların ve tükenmişliğin yüksek olduğu bilinmektedir. Benzer şekilde özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin de diğerlerine göre stres seviyesi daha yüksektir. Bakım yükünü paylaşan profesyonellerden biri olan çocuk gelişimcilerin tüm bu mesleki zorluklara rağmen hafif düzeyde sonuçları çıkması yüksek brikolaj becerilerinin baskılama etkisinden kaynaklı olabilir. Bununla beraber hafif düzeyde de olsa sürekli depresyon, anksiyete ve stres belirtilerinin olması duygusal yük kaynaklı kronik tükenmişliğin bir göstergesi olarak da kabul edilebilir (Erturan ve ark., 2024; Lenzo ve ark., 2021; McGarry ve ark., 2013).

Araştırmanın en temel bulgularından biri brikolaj ile olumsuz ruh sağlığı göstergeleri arasındaki negatif ilişkidir. Depresyon ve anksiyete ile düşük düzeyde bir ilişki gösteriyorken, stres ile orta düzeyde bir ilişki göstermektedir. Bu sonuçlar çocuk gelişimcilerin brikolaj aktiviteleri arttıkça psikolojik sorunlarının azaldığını göstergesidir. Brikolaj aktiviteleri sorunları mevcut kaynakları kullanarak aşma üzerine bir yaklaşıma sahip olduğu düşünülürse uyumlu başa çıkma becerilerinin olumlu ruh sağlığı göstergeleri ile benzer bir ilişki ortaya koymaktadır. Depresyon ve stresin olumsuz başa çıkma stratejileri ile iyi ruh halinin olumlu başa çıkma stratejileri ile olan ilişkisini bu sonuçlar desteklemektedir. Özel gereksinimli çocuklarla çalışan uzmanlarda da başa çıkma stratejilerini doğru kullananlarda daha düşük tükenmişlik görülmektedir. Çocuk gelişimciler de benzer şekilde brikolaj aktivitesi yüksek olanlar kısıtlı kaynakları problem çözme becerisine dönüştürüp üzerlerindeki psikolojik yükü hafifletmektedir (Boujut ve ark., 2016; Demšar ve Bakracevic, 2021; Gallegos ve ark., 2012).

Araştırmanın alan yazına katkıda bulunacak bulgusu; brikolaj aktivitelerinin stresle olan ilişkisinin brikolajın depresyon ve anksiyete ile olan ilişkisinden önemli düzeyde daha güçlü olmasıdır. Bu farklılık stresin tükenmişlikle beraber depresyon ve anksiyeten ayrılıp mevcut durum ve çevreyle daha yoğun ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle özel gereksinimli çocuklar ile çalışırken çoğunlukla çocukların anlık davranışları veya yetersizliklerden kaynaklı epizodik akut stresin görülmesi, brikolajın stres üzerinde daha anlamlı etki yaratmasını açıklamaktadır. Brikolaj aktiviteleri doğrudan operasyonel süreçteki bir gün içinde sık tekrar eden anlık stres süreçlerini yönetmeyi sağladığı için stresi oluşturan faktörleri ortadan kaldırmaktadır. Depresyon ve anksiyete ise daha kronik bir sürecin sonucunda ortaya çıkan travmalardan kaynaklı olabileceği için brikolaj becerileri ile çözüm üretmek zorlaşabilmektedir (Deneva ve Ianakiev, 2021; Koutsimani ve ark., 2019).

Araştırma sonucunda çocuk gelişimciler için brikolaj aktivitelerinin önemli bir mesleki yeterlilik ve özellikle de stres karşısında önemli bir koruyucu faktör olduğu görülmüştür. Brikolaj becerileri yüksek olan çocuk gelişimciler daha düşük depresyon, anksiyete ve stres belirtileri göstermiştir. Bu durum; çocuk gelişimciler için özel gereksinimli çocuklarla çalışırken brikolajın dikkate değer bir baş etme stratejisi olduğu anlamı taşımaktadır. Çocuk gelişimcilerin mesleki yeterliliklerinde psikolojik dayanıklılık üzerine yapılan çalışmalara brikolaj aktivitelerinin dahil edilmesi hem çocuk gelişimcilerin psikolojik refahını iyileştirecek hem de özel gereksinimli çocuklara verilen eğitimin kalitesini arttıracaktır.

KAYNAKÇA

- Alós, F. J., García, A. G., & Maldonado, M. A. (2022). Coping strategies in parents of children with disabilities: A case-control study. *Brain and Behavior*, 12(8), e2701. <https://doi.org/10.1002/brb3.2701>
- Boujut, E., Dean, A., Grousselle, A. (2016). Comparative Study of Teachers in Regular Schools and Teachers in Specialized Schools in France, Working with Students with an Autism Spectrum Disorder: Stress, Social Support, Coping Strategies and Burnout. *J Autism Dev Disord* 46, 2874–2889. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2833-2>
- Churchill, S.S., Villareale, N.L., Monaghan, T.A. (2010). Parents of Children with Special Health Care Needs Who have Better Coping Skills have Fewer Depressive Symptoms. *Matern Child Health J* 14, 47–57. <https://doi.org/10.1007/s10995-008-0435-0>
- Cuzzocrea, F., Murdaca, A. M., Costa, S., Filippello, P., & Larcan, R. (2015). Parental stress, coping strategies and social support in families of children with a disability. *Child Care in Practice*, 22(1), 3–19. <https://doi.org/10.1080/13575279.2015.1064357>
- Demšar, A., & Bakracevic, K. (2021). Depression, Anxiety, Stress, and Coping Mechanisms among Parents of Children with Autism Spectrum Disorder. *International Journal of Disability, Development and Education*, 70(6), 994–1007. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2021.1947474>
- Deneva TI, Ianakiev YP (2021) Evaluation of Anxiety, Depression, and Biological Markers in Health Professionals with Burnout. *Folia Medica* 63(1): 122-128. <https://doi.org/10.3897/folmed.63.e55151>
- Eid, M., Gollwitzer, M., & Schmitt, M. (2017). *Statistik und Forschungsmethoden: mit Online-Materialien*.
- Erturan, S., Başaran, Z., Burak, M., & Elbasan, B. (2024). The Impact of Disasters on Stress Levels of Caregivers of Children with Special Needs: A Comparative Study. *Istanbul Gelisim University Journal of Health Sciences*, (23), 811-831. <https://doi.org/10.38079/igusabder.1331955>
- Gallegos, J., Langley, A., & Villegas, D. (2012). Anxiety, Depression, and Coping Skills Among Mexican School Children: A Comparison of Students With and Without Learning Disabilities: A Comparison of Students With and Without Learning Disabilities. *Learning Disability Quarterly*, 35(1), 54-61. <https://doi.org/10.1177/0731948711428772> (Original work published 2012)
- Koutsimani P, Montgomery A and Georganta K (2019). The Relationship Between Burnout, Depression, and Anxiety: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Front. Psychol.* 10:284. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00284>
- Lenzo V, Quattropiani MC, Sardella A, Martino G and Bonanno GA (2021). Depression, Anxiety, and Stress Among Healthcare Workers During the COVID-19 Outbreak and Relationships With Expressive Flexibility and Context Sensitivity. *Front. Psychol.* 12:623033. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.623033>
- Lovibond, S. H., & Lovibond, P. F. (1995). Depression anxiety stress scales. *Psychological Assessment*.
- McGarry, S., Girdler, S., McDonald, A., Valentine, J., Lee, S. L., Blair, E., & Elliott, C. (2013). Paediatric health-care professionals: Relationships between psychological distress, resilience and coping skills. *Journal of paediatrics and child health*, 49(9), 725-732. <https://doi.org/10.1111/jpc.12260>
- Özdemir, T., Karadağ, G. & Kul, S. (2022). Relationship of Gratitude and Coping Styles with Depression in Caregivers of Children with Special Needs. *J Relig Health* 61, 214–227. <https://doi.org/10.1007/s10943-021-01389-1>
- Öztaş, B., Kurt, G., Gezgin, E., & Bağcıvan, G. (2021). Brikolaj Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Journal of Education & Research in Nursing/Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 18(1).
- Sarıçam, H. (2018). The psychometric properties of Turkish version of Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21) in health control and clinical samples. *Journal of Cognitive Behavioral Psychotherapies and Research*, 7(1), 19.

- Senyard, J., Baker, T., Steffens, P., & Davidsson, P. (2014). Bricolage as a path to innovativeness for resource-constrained new firms. *Journal of Product Innovation Management*, 31(2), 211-230.
- Sherif Y, Azman AZF, Awang H, Mokhtar SA, Mohammadzadeh M, and Alimuddin AS. (2023). Effectiveness of life skills intervention on depression, anxiety and stress among children and adolescents: a systematic review. *Malays J Med Sci*. 30(3):42–59. <https://doi.org/10.21315/mjms2023.30.3.4>
- Taştepe, T., & Köksal Akyol, A. (2014). Hastanelerde görev yapan çocuk gelişimcilerin çalışma ortamları ile mesleklerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 29-54. https://doi.org/10.1501/Asbd_0000000045
- Ulusoy, S., Cantürk, G., Çelik, Z., Mutlu, S., Cantürk Kaya, C., Terzioğlu, M., & Yavuz, K. F. (2021). Engelli çocukların bakımverenlerinde başa çıkma tutumları ve depresif belirti düzeylerinin bakım yükü ile ilişkisi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*. <https://doi.org/10.5455/JCBPR.37565>
- Yavuz, E. C., & Gözün Kahraman, Ö. (2022). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çocuk Gelişimci Olmak. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 811-840. <https://doi.org/10.33417/tsh.979999>
- Yılmaz Bursa, G. (2024). Çocuk Değerlendirilmesinde Kullanılan Testler: Farklı Birimlerde Çalışan Çocuk Gelişimcilerin Görüşlerinin İncelenmesi. *Firat University Journal of Social Sciences*, 34(2), 603-619. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1389914>